

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:2

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wolven; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielema, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Drukkers-Uitgevers:
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Uit Dr A. Kuiper's *aesthetische Studien*. III. — Uit de Schrift: Terstond opgeklommen. (Matth. 3:16a.) — Kerkelijk Leven: De nieuwe psalmberijming. II. Voorstel-Polman-v. d. Vegt. Jaarboek Geref. Kerken. — Even Parkeeren: Gelukkig gemeentelieven! — Vakwetenschap en Praktijk: Het sterilisatie-vraagstuk X. (Slot.) — Uit het Pol. en Soc. Leven: Kerkelijk en onkerkelijk Nederland. V. — Uit de Historie: Dr A. Kuiper Sr. over de „onsterfelijkheid der ziel”. — Perschoonw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Uit Dr A. Kuiper's *aesthetische Studien*.

III.

In dit artikel stellen we ons voor te onderzoeken, wat Kuiper's denkbeelden zijn over de verhouding van het schoon en het goede. Wederom zullen we veel moeten citeren.

En wel allereerst uit *Het Calvinisme en de Kunst*. De kunst en het schoone moeten worden „thuisgebracht onder het hoogere en rijkere begrip van Heerlijkheid. „Heerlijk” is God zelf, en dit heerlijk-zijn bestond voor God reeds eer de wereld was; want Christus bidt: „Verheerlijk Mij met de heerlijkheid, die Ik bij U had, eer de wereld was”. Toch staat ze, ook eer die schepping er is, met de schepping die komen zou, in verband, en drukt in God die majesteit uit, waardoor Hij zijn goddelijke volkomenheid met den hoogsten luister in een wereld kan doen uitstralen, om ze uit die wereld aan zichzelf terug te kaatsen. Van Gods onzinnelijkheid, zegt Paulus, is in de schepselen tweemaal kennelijk: vooreerst zijn „eeuwige kracht”, waardoor Hij ze schiep en in stand houdt; maar ook ten andere zijn „goddelijkheid” of *θεότης*; en deze *θεότης* is nu juist het stempel van goddelijke volkomenheid, dat, op creatuurlijke wijs, in elk schepsel naar zijn mate en zijn aard kan afgedrukt.... Deze *θεότης* nu straalt God uit, zoowel in de geestelijke als in de stoffelijke sfeer van zijn schepping.... Heerlijkheid blinkt in het nieuwe Jeruzalem, maar heerlijk heet ook de geestelijke kerk, die vlek noch rimpel heeft. En beide liggen vereenigd in wat de Psalmist roemt: „Uit Sion, de volkomenheid der schoonheid, verschijnt God blinkende!.... Niet alleen ziel en lichaam kan schoon zijn, maar ook de persoon, die beide als orgaan bezit; en heerlijk eveneens de gedachte en het woord, de stemming en de daad, waarin zijn persoonlijkheid zich afspiegelt.

Staat nu het stempel van deze *θεότης* op eenig schepsel (altoos naar zijn aard en mate) zoo extensief als intensief zuiver afgedrukt, dan is zulk een schepsel verheerlijkt. Is deze doordringing, dank zij gebrekkige ontwikkeling, nog onvolkomen, dan kan er wel Schoonheid blinken, maar nog geen Heerlijkheid.” (10 vlg.)

Op pag. 62 voegt hij hieraan toe in een noot, dat „de *θεότης* niet op Gods wijsheid, op Zijn goedertierenheid enz. ziel, maar wel terdege op dat stempel van het goddelijke, dat en in de geestelijke en in de stoffelijke sfeer door den Maker op al zijn maaksel gedrukt is. Dus ook zijn wijsheid, zijn goedertierenheid, enz., maar in alle deze niet het wijze, het goede op zichzelf, maar het goddelijke stempel der volkomenheid, dat erin blinkt.”

En op pag. 61: „Het grondverschil tusschen het heerlijke en schoone is, dat wij het heerlijke passief ondergaan, terwijl wij het schoone actief in ons opnemen. Vandaar dat al het hemelsche voor ons in onzen gezonken toestand

niet schoon, maar heerlijk is. Verplaatsen we ons echter in den toestand, waarin eens die hemel onze wereld zal zijn, dan wordt het denkbeeld van schoon ook op de hemelsche dingen toepasselijk.”

Om te resumeeren: het schoone is voor Kuiper daár waar de goddelijke volkomenheid, zij het op onvolkomen wijze, doorschijnt. Ontmoet dit doorschijnen geenerlei tegenstand meer, dan wordt gesproken van het heerlijke. Een niet al te streng te nemen onderscheiding; want het schoone wordt onder het begrip van heerlijkheid opgenomen, van Sions volkomenheid der schoonheid is sprake en, onder verwijzing naar verscheidene Schriftuurplaatsen (in noot 28), bezigt Kuiper het woord heerlijk ook in toepassing op wat den mensch hier op aarde eigen kan zijn.

Het heerlijke of, zooals we nu ook wel mogen zeggen, het schoone in God is dus die goddelijke volkomenheid, welke Zijne deugden, waaronder Zijn goedheid, glans verleent. Eveneens in den mensch is het goede schoon. Nu wordt de band tusschen ethiek en kunst aldus gelegd: „Het ethische moment moet bij de kunst niet als toom voor het te wilde paard dienst doen, maar uit de kunst-idee zelve moet ge den eisch afleiden, dat eenzijdig zinnenschoon, waar geen schoon der ziel, en geen schoon in de verbinding tusschen lichaam en ziel, aan beantwoordt, reeds uit aesthetisch oogpunt onbevredigd laat. Schoon, dat niet in een deel, maar harmonieus als schoon van het geheel uitkomt, kan nooit met het ethisch moment in strijd geraken.” (aant. 59).

Het Calvinisme (en de Kunst), de Stone-lesing, stelt niet alleen de kunst naast de religie, maar ook het intellectuele en het ethische leven. Vier takken, zelfstandig uit den stam van het leven opkomende! (144).

De opvatting van de „goddelijkheid” als „de zuivere harmonie, de zuivere evenredigheid van het schoone” keert hier terug (151).

In Griekenland heeft het kunstleven zijn zelfopenbaring gevonden; deze blijft „klassiek, toonevend en voor altoos heerschend” (157). Zijdelings althans heeft deze opmerking voor ons probleem belang: aesthetisch verderf in de Grieksche, „innerlijk geheel verkankerde wereld” (vgl. pag. 152) schijnt Kuiper niet zoozeer te bespeuren.

Daarentegen: „te volbloedige kunstzin, die de conscientie in bloedarmoede doet verbleeken, (loopt) op een onschone disharmonie uit die ons het *καλοκαγαθόν* doet ontglippen” (147).

De nevenstelling van het ethische en het aesthetische leven trekt hier zeer de aandacht, al wordt in het laatste citaat blijkbaar weer beider onafscheidelijkheid aangenomen.

Gaan we over tot *De gemeene Gratie* (in *Wetenschap en Kunst*). Eerst spreekt de auteur onbevengend over „geestelijke schoonheid” in het godsdienstig leven en van den Reformatieschen eeredienst „die zijn kracht alleen zoekt in het geestelijk schoon der ziel” (48).

„In haar hoogere sferen moet (de Kunst) wel tot het verhevene opklommen (volgens de rectorale oratie een bijzondere vorm der goddelijke volkomenheid), en in dat verhevene ontmoet ze vanzelf immers de wonderen der religie, neemt die in zich op, en reproduceert ze in kunstvorm” (50).

Het schoon heet van God onafscheidelijk. Gode is immers de heerlijkheid (een hoogere graad van het Schoone) tot in eeuwigheid (56). Onder het schoone is te verstaan de „Goddelijkheid” (61). Dit alles herinnert sterk aan *Het Calvinisme en de Kunst*.

Maar nu het bevreemdende: even later wordt de vraag, of het Schoone al dan niet ook in het geestelijke bestaat, aldus beantwoord: „Het spraakgebruik neemt dit metterdaad aan. Men spreekt van een schoon karakter, van een schoone daad, van een schoone gedachte, van een schoone ziel

zelfs. En in dien zin zou het dus allermint ongerijmd zijn, te zeggen, dat God schoon is. Toch zij men hiermede voorzichtig. Vroeger gebruikte men onder Christenen zulk een uitdrukking nimmer, en ze kwam op uit de Platonische school, die aan het begrip van Schoon een geestelijke duiding gaf, door te spreken over het dusgenaamde *kalokagathon*, d.i. van het „schoon-goede... De geschapen wereld vertoont ons nu eenmaal de tegenstelling tusschen het zichtbare en het onzienlijke, tusschen het stoffelijke en het geestelijke, en bij elk dezer twee komen eigenaardige hoedanigheden voor: de stof is zwaar, licht, hard of soepel, en zoo ook schoon of leelijk; het geestelijke daarentegen is goed, verstandig, vernuftig, zondig of heilig.... Het Schoon en het Heerlijk blijven... eigenschappen van de uitwendige verschijning der dingen, die slechts overdrachtelijk op den geest kunnen worden toegepast.... Alleen van de dichtkunst zou men kunnen zeggen, dat zij louter geestelijk is, doch ook dit berust op misverstand. Het woord is de stof waarmee de poëzie schept, en het woord is op zich zelf niet geestelijk, maar het stoffelijk kleed van de geestelijke gedachte” (62—64).

Hiermede verloochent Kuiper de rectorale oratie. Men ziet het reeds uit de boven gegeven aanhalingen; waaraan we echter, om het contrast te markeeren, nog een tweetal toevoegen, aan dezelfde rede ontleend: „God is een Geest; zoolang men dus het schoon blijft binden aan de waarneming der zinnen, sluiten de begrippen van God en Schoon elkaar uit; en wordt of de aestheticus ongodsdienstig, of de godsdienstige mensch een vijand van het schoone.... Als zelfs van een predikatie als vaste term het predicaat „mooi” geldt, en men bij een gebed zelfs van „schoon gebeden” spreekt, dan is dit geen fout, maar een zeer hooge opvatting van onze dorst ook naar geestelijke harmonie” (73).

Of de vroegere dan wel de latere denkwijze onze voorkeur verdient, komt thans nog niet aan de orde. Genoeg, zoo vaststaat, dat Kuiper op een uitermate belangrijk punt met zijn eerste opvattingen radicaal heeft gebroken.

Pro Rege (deel III) herinnert, als de vorige studiën, aan Rom. 1:20.

De onderscheiding van „schoon” en „heerlijk” vinden we terug (494 vlg.), met de verduidelijking, dat het „niets dan een taalonderscheiding” is voor verschillende gradatiën van eenzelfde zaak” (515).

Zoo blijft dus het schoonheidsbegrip van toepassing op den geest en wat des geestes is. Vandaar, dat een, voor het oog afstootende, dierofferande „heerlijk en schoon” wordt gemaakt door de liefde van den offeraar. Schoonheid was er van den beginne in het eeuwige Woord, dat Gods vermaken vormde „toen er nog niets creatuurlijks bestond, en het schoone zich dus nog niet aan eenig stoffelijk iets kon hechten” (502 vlg.).

We realiseren ons, dat dit een streep haalt door de kritiek van *De gemeene Gratie*!

Des te meer bevreemd het ons, dat tenslotte toch weer het goede en het schoone worden gezien als tot twee geheel verschillende sferen behoorend: „In de wereld van het Schoone is met ons denken niets uit te richten, en met de wet van het zedelijke komt de Schoonheidskunst zelfs gedurig in botsing. De drie sferen van het Ware, Goede en Schoone mogen daarom naast elkaar liggen, en soms ten deele over elkaar heenschuiven, maar toch blijven ze drie eigen, drie zelfstandige sferen, die elk een eigen wereld in het leven roepen. Vandaar, dat ook de wereld van het Schoone uit zichzelf moet worden verstaan” (492).

Door van een mooi betoog en een mooie daad te spreken haalt men de drie sferen door een. Het eerste behoort thuis op het terrein van het Ware, het tweede op dat van het Zedelijke,